

щодо конкуренції, які є фактично відтворенням статей ДФЄС. Так, в ст.7 Угоди міститься перелік можливої практики компаній, що є несумісною з належним функціонуванням ЗВТ, включаючи антиконкурентні угоди та зловживання домінуючим становищем.

Окрім міжнародних угод з третіми країнами та міжнародними організаціями до системи джерел антимонопольного права Євросоюзу слід віднести акти органів співробітництва, що створені такою міжнародною угодою. Серед актів органів співробітництва слід окремо виділити Рішення №1/95 Ради Асоціації ЄС-Туреччина щодо від 22 грудня 1995 року про фінальну стадію імплементації Митного Союзу, яким передбачаються правила конкуренції. В Порядку денному асоціації, прийнятому Радою з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом, також окрема частина присвячена питанням гармонізації українського законодавства в сфері конкуренції до права Євросоюзу.

Таким чином, джерела антимонопольного права Євросоюзу складають сталу ієрархічну систему, яка складається установчих договорів, актів інститутів Євросоюзу як зобов'язального, так і рекомендаційного характеру, спеціальних принципів, сформульованих та розвинутих судовою практикою, міжнародних угод з третіми країнами та міжнародними організаціями, а також актів органів співробітництва, які створені на підставі цих угод. Набуття чинності Угодою про зону вільної торгівлі між країнами ЄАВТ та Україною свідчить про включення правил конкуренції, що діють в Євросоюзі, і на українських суб'єктів, діяльність яких підпадає під юрисдикцію даної угоди.

Список використаних джерел:

1. Детальніше, див. Смирнова К.В. Ієрархія джерел права Європейського Союзу // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. – Вип. 40. – Ч. II. – 2003. – С. 82–88; Смирнова К.В. Джерела

К. Смирнова, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИСТОЧНИКИ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА ЕВРОСОЮЗА

Статья посвящена анализу источников антимонопольного права Евросоюза. Установлено, что стабильная иерархическая система источников состоит из учредительных договоров, актов институтов Евросоюза, принципов и доктрин, которые были развиты судебной практикой, международных соглашений с третьими странами и международными организациями, а также актов органов сотрудничества, созданных такими международными соглашениями.

Ключевые слова: антимонопольное право Евросоюза, источники, учредительные договоры, регламент, международное соглашение.

K. Smyrnova, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

SOURCES OF THE EU COMPETITION LAW

This article analyzes the sources of EU competition law. It is established that a stable hierarchy of sources consists of the founding treaties, acts of EU institutions, principles and doctrines that were developed by case law, international agreements with third countries and international organizations, as well as acts of cooperation body created by these international agreements.

Keywords: EU competition law, the sources, the founding treaties, regulations, international agreement.

УДК 341.232:620.9

С. Білоцький, канд. юрид. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЗАСАДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В ПРАКТИЦІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В статті досліджується сучасний стан міжнародно-правового регулювання енергоефективності. Встановлено переважно рекомендаційний характер відповідних міжнародно-правових норм. Розглянуті акти прийняті в рамках ДЄХ, ЄС, МЕА, Г8. Виявлені проблеми імплементації їхніх норм в національне право.

Ключові слова: енергоефективність, Договір до Енергетичної Хартії, міжнародно-правове регулювання екологічно орієнтованої енергетики, право ЄС.

Політика в галузі енергоефективності бере свій початок після першої нафтової кризи 1973 року (спочатку у вигляді ініціатив з енергозбереження) і дозволила

права Європейського Союзу [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Смирнова Ксенія Володимирівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 228 с.

2. Korah, V. An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice. – Hart, N.Y., 2007.

3. Monti, G. EC competition law. – Cambridge : Cambridge, 2007.

4. Whish R. Competition Law. – L : Oxford University Press, 2009. – 1006 p.

5. Weibrecht, A. From Freiburg to Chicago and beyond – the first 50 years of European Competition law // European Competition Law Review. – 2008. – №29(2). – Pp.81-88.

6. Riley, A. The EU Reform Treaty and the Competition Protocol: Undermining EC Competition Law // CEPIS Policy Brief. – 2007. – No. 142.

7. Лук'янець В.С. Правове регулювання відносин конкуренції у Євросоюзі [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Лук'янець Валентина Станіславівна ; Київ. ун-т права НАН України. – К., 2008. – 242 с.

8. Стахєєва Г.О. Правове регулювання концентрації підприємств в Європейському Союзі [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Стахєєва Ганна Олександрівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 236 с.

9. Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings // Official Journal L 24, 29.01.2004, p. 1-22.

10. Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty // Official Journal L 1, 04.01.2003, p.1-25.

11. Смирнова К.В. Концепція "м'якого" права (soft law) в міжнародному праві та праві Європейського Союзу // Український часопис міжнародного права. – 2012. – №3. – С. 74-78.

12. Cases 209 – 213/84 *Ministere Public v Lucas Asjes* // European Court Review. – 1986. – 1425.

13. Agreement between the European Communities and the Government of Canada regarding the application of their competition laws// OJ L 175. – 1999.

14. Agreement between the European Community and the Government of Japan concerning cooperation on anticompetitive activities// OJ L 183. – 2003.

15. Закон України "Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Угоди про сільське господарство між Україною та Королівством Норвегія, Угоди про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоди про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією" від 07.12.2011 № 4091-VI // Офіційний вісник України. – 13.01.2012. – № 1. – С. 9.

Надійшла до редколегії 23.12.13

досягти важливих результатів [1, с. 11]. На відміну від енергозбереження (заощадження, збереження енергії) з технічної точки зору, головним чином спрямованого

© Білоцький С., 2014

на зменшення енергоспоживання, енергоефективність (корисність енергоспоживання) це корисне (ефективне) витрачання енергії.

В рамках міжнародного права регулювання енергоефективності здійснюється в рамках п'яти окремих, але тісно пов'язаних між собою інституційно-правових блоків: Кіотського протоколу, Договору до Енергетичної хартії (ДЕХ), Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), Європейського Союзу (ЄС) і міжнародних кредитно-фінансових установ. Зв'язок між ними характеризується частково співпадаючим членським складом, спільними цілями у вирішенні проблеми енергоефективності та пов'язаною методологією. Дещо окремо знаходиться регулювання в рамках Співдружності незалежних держав (СНД) та "Великої вісімки" (G8).

Проблема енергоефективності в рамках міжнародного права в Україні та загалом на пострадянському просторі є досі недослідженим питанням, можна згадати переважно роботи з дослідження Договору до Енергетичної хартії (Тропін З.В., Кориневич А.О) або щодо технологічних та економічних аспектів енергоефективності (*Костенок Я.О., Лабай В.Й.*). В західній доктрині міжнародного права енергоефективність є більш дослідженим питанням (Брітц Г., Айферт М., Раймер Ф., Шайн К.), хоча дослідження участі міжнародних організацій в доктрині відсутні.

Метою статті є з'ясування практики міжнародних організацій щодо правового регулювання енергоефективності на прикладі ДЕХ, ЄС, МЕА, G8.

Як відзначає А. Марньє – колишній Генеральний секретар ДЕХ – "енергоефективність сьогодні актуальна як ніколи раніше. Це інструмент, який одночасно сприяє досягненню трьох основних цілей енергетичної політики: 1. підвищення енергетичної безпеки; 2. зниження шкідливого екологічного впливу внаслідок використання енергоресурсів; 3. підвищення конкурентоспроможності промисловості [1, с. 4].

В звіті Комісії ООН зі сталого розвитку прийнятому на її 14 сесії (2006 р.) зазначено, що "енергоефективність відкриває винятково сприятливі можливості і має численні плюси, включаючи підвищення конкуренції в промисловості, зміцнення енергобезпеки та значне і ефективне з точки зору витрат, зниження обсягу викидів в атмосферу двоокиси вуглецю та інших парникових газів. Існують широкі можливості для підвищення енергоефективності в домашніх господарствах, у транспортному секторі та в промисловості, включаючи належні заходи в секторі енергетики, шляхом зміни моделей споживання та виробництва, поведінки і способу життя людей" [2].

У Європі ініціатором багатьох змін є, як правило, ЄС з його далекосяжної політичною програмою. Ряд програмних заяв (про Зелену книгу з енергоефективності, Плані дій у сфері енергоефективності, про енергетичну політику, зміну клімату) супроводжувався законодавчими ініціативами, які змушували держави-члени ЄС підготувати плани дій з енергоефективності. Навіть якщо не всі держави-члени ЄС віддають енергоефективності однаковий пріоритет в рамках своєї політики, ЄС вимагає дотримуватися базової політики, яка є набагато жорсткішою порівняно з тією, яку проводили багато з них раніше. Таким чином, ЄС є важливим ініціатором розробки національних стратегій у галузі енергоефективності [1, с. 15].

Як така енергоефективність дає у таких значущих областях: (i) будівництві, (ii) когенерації та централізованому тепlopостачанні, (iii) побутовій техніці, (iv) транспорті, (v) інтеграції політики та програм у галузі енергоефективності та застосування ВДЕ; (vi) сприянні

підвищенню енергоефективності за рахунок реалізації гнучких механізмів Кіотського Протоколу (насамперед торгівлі квотами на викиди); та (vii) фінансування заходів у галузі енергоефективності у всіх секторах кінцевого споживання. У цих областях є великий потенціал економії енергії. Спробуємо їх проаналізувати.

Починаючи з 1970-х років політика у будівництві в цілому слідувала трьома основним концепціям. По-перше, існувала потреба в модернізації існуючих будівель в інтересах скорочення споживання енергії, оскільки в основному більш старі будівлі, як правило, є менш енергоефективними в порівнянні з новими. По-друге, було необхідно забезпечити будівництво нових будівель відповідно з більш високими стандартами теплозахисних характеристик, тому що дешевше враховувати міркування енергоефективності при проектуванні і будівництві, ніж проводити модернізацію будівель. По-третє, потрібно було забезпечити зміну поведінки користувачів будинків шляхом заохочення раціонального споживання енергії за рахунок поліпшення їх обізнаності про те, як використовується енергія, і усунення практики марнотратного енергокористування. Цілком зрозуміло, що загальний обсяг енергоспоживання в будівлях в чому залежить від поведінки їхніх користувачів [3, с. 331].

Як приклад можна навести Директиву 2002/91/ЄС "Про енергетичних характеристиках будівель" [4], яка є найбільш ефективним інструментом, розробленим на сьогоднішній день для даного сектора. Вона спрямована на підвищення енергетичних характеристик будівель в державах-членах на основі встановлення рамок для використання комплексної методики вимірювання енергетичних параметрів; застосування мінімальних стандартів в нових будівлях і деяких модернізованих будівлях та їх регулярного оновлення; енергетичної паспортизації нових та існуючих будівель і надання консультацій щодо їх енергетики; а також обстеження та оцінки характеристик котлоагрегатів і систем тепло/холодопостачання. Директива набрала чинності 4 січень 2003 року.

Перевага даної директиви полягає в тому, що вона передбачає комплексний підхід до різних аспектів споживання енергії в будівлях, який до її видання застосовувався лише деякими державами-членами. У комюніке Євросоюзу до директиви зазначалося, що найбільший потенціал в рамках директиви може бути реалізований у сфері модернізації існуючих будівель. У цьому зв'язку зазначалося, що "найбільш прийнятною мірою, як видається, є введення практики паспортизації будівель" [5, с. 14].

Загальні принципи розрахунку енергетичних характеристик будівель запропоновані директивою (ст. 3): 1. Методика розрахунку енергетичних характеристик будівель повинна охоплювати щонайменше такі аспекти: (а) теплозахисні характеристики будівлі (зовнішніх огорожувальних конструкцій, внутрішніх перегородок і т.д.). Такі характеристики можуть також включати опір повітропроникності; (б) обладнання опалювального і гарячого водопостачання, в т.ч. його характеристики опору теплопередачі; (в) обладнання для кондиціонування повітря; (г) вентиляцію; (д) вбудоване освітлювальне обладнання (головним чином, для нежитлових будівель); (е) місце розташування і орієнтацію будівель, в т.ч. природнокліматичні фактори; (є) пасивні сонячні системи та захист від сонячної радіації; (ж) природну вентиляцію; (з) мікроклімат приміщення, в т.ч. проектний. Стаття 4 вимагає, щоб, застосовуючи методику, зазначену у статті 3, держави-члени забезпечували мінімальні вимоги до енергетичних характеристик будівель. Допускається диференціація між но-

вими та існуючими будівлями і між різними типами будівель. Також міститься зобов'язання держав-членів переглядати такі вимоги через регулярні інтервали часу (не рідше ніж раз на 5 років) "для відображення досягнутого технічного прогресу".

Відповідно до статті 7, енергетичні паспорти потрібні при спорудженні, продажу або оренди будівель і повинні надаватися власнику або ж власником потенційному покупцеві або орендареві. Термін дії паспорта не повинен перевищувати 10 років. Передбачаються регулярні обстеження котлоагрегатів (номінальною потужністю в 20-100 кВт) і систем кондиціонування (номінальною потужністю понад 12 кВт) в будинках (ст.ст. 8-9).

В інтересах сприяння виконанню директиви Європейська комісія заснувала в рамках програми "Розумна енергія – Європа" "Платформу по будівлях". Її мета полягає в підтримці послідовного здійснення в повному обсязі директиви по будівлях за рахунок створення механізмів поширення інформації серед зацікавлених сторін. Ще однією ініціативою Європейської комісії, покликаної надати допомогу в реалізації аспектів по енергоефективності ДЕХ, є програма "Узгоджені дії", яка має на меті забезпечення обміну інформацією та досвідом між державами-членами [1, с. 73-75]

За останні роки проведено цілий ряд досліджень з питань підвищення ККД побутової техніки. В опублікованому в 2006 р. дослідженні МЕА з енергоефективності світлового обладнання зроблено висновок про те, що інформаційні маркування, стандартизація мінімальних енергетичних характеристик і добровільні програми є найбільш популярними заходами стосовно світлотехнічної продукції. У ньому також констатувалося все більш широке застосування будівельних норм до нових і реконструйованих освітлювальних систем [6, с. 297-387].

В ЄС маркуванню підданий цілий ряд побутових електротоварів. До їх числа відносяться морозильні камери і холодильники; сушильні апарати для одягу; посудомийні машини, побутова світлотехніка, побутові кондиціонери повітря та побутові електропечі і т.п. Вперше маркування була застосована на початку 1990-х років у відповідності з рамковою директивою. Конкретні вимоги до маркування викладені в окремих директивах по кожному виду продукції. Такі директиви затверджувалися Комісією на підставі рамкової директиви.

Маркування в ЄС здійснюється за категоріями виробів на порівняльній основі з основним акцентом на ранжування моделей за попередньо встановленою на основі річного обсягу енергоспоживання шкалою значень ККД, яка допускає можливість перегляду. У маркуванні також вказується споживана потужність і технічні характеристики, такі як рівень шуму і характеристики охолодження для холодильників.

Окремі стандарти в ЄС є для холодильників, морозильних камер, водонагрівачів і стартерів ламп денного світла. За період 1992-2000 рр. прийнято три директиви про встановлення мінімальних вимог до енергоефективності. У них були визначені мінімальні норми енергоефективності для водонагрівачів (92/42/ЕЕС), холодильників і морозильних камер (96/57/ЕЕС), а також стартерів ламп денного світла (2000/55/ЕЕС), які були узагальнені у Директиві 2005/32/ЕС "Про екологічне проектування", замінені директивою 2009/125/ЕС [7] з аналогічною назвою. У ній встановлено принципи, які зобов'язують виробників енергоспоживаючої продукції на етапі проектування скорочувати споживання енергії та зменшувати шкідливий вплив на навколишнє середовище протягом всього життєвого циклу виробу. Директива не пропонує якісь конкретні заходи або стандарти і

не визначає яких-небудь загальних планових завдань з енергозбереження.

Хоча основна мета директиви полягає в скороченні споживання енергії, вона також сприяє реалізації й інших природоохоронних завдань. Директива "Про екологічне проектування" покликана забезпечувати, щоб норми проектування енергоспоживаючих виробів були "як мінімум настільки ж амбітними", як вже вживані в інших районах світу. Вона забезпечує державам-членам можливість посилювати мінімальні вимоги тільки на основі наукових підтверджень наявності конкретної проблеми в країні. У будь-якому випадку, основним пріоритетом є захист вільного і не пов'язаного будь-якими обмеженнями внутрішнього ринку.

До директиви додається План дій, що передбачає докорінне реформування існуючих на той час директив з окремих приладів і перелік нових приладів, що мають також піддаватися енергетичному маркуванню. У Плані дій також оголошено про зміну угоди за програмою ENERGY STAR. Метою даної угоди з США, визначено реалізацію схем маркування офісного обладнання. Програма передбачає застосування нових, жорстких критеріїв ефективності до устаткування для копіювання та відтворення зображення (копірів, принтерів, факсів, сканерів та т.д.), комп'ютерів і інших видів обладнання із зовнішнім джерелом енергопостачання. Паралельно з укладанням Радою нової угоди за програмою ENERGY STAR Комісія запропонувала внести зміни до постанови ЄК № 2422/2001 з метою підвищення результативності здійснення програми в ЄС.

Когенерація і централізоване (районне) тепlopостачання являють собою дві технологічні системи, які нерідко взаємопов'язані між собою і мають значний потенціал для економії енергії при виробництві як тепла / холоду, так і електроенергії. Для поліпшення показників ефективності та економічності систем централізованого тепlopостачання та когенерації потрібно прийняття як "твердих", так і "м'яких" заходів. "Тверді" заходи включають в себе прийняття відповідних директив на рівні ЄС або міжнародних договорів та їхню імплементацію в національне законодавство, а "м'які" заходи – необов'язкові рішення міжнародних організацій, що тим чи іншим чином впливають на когенерацію на національному рівні: впровадження сучасних методів управління, таких як застосування системи гарантії якості (стандарту ISO 9002), здійснення природоохоронних заходів (стандарту ISO 14000), проведення планово-попереджувальних робіт, фінансове планування і облік, аналіз виробничих витрат, економічний аналіз інвестицій, управління людськими ресурсами та сучасні процедури виставлення рахунків і їх оплати.

Поки не відомо, наскільки дозволить досягти очікуваних результатів Директива 2004/8/ЕС "Про когенерацію" [8]. Як видається на сьогоднішній день держави-члени мають дуже малу довіру до передбачених нею механізмів. З урахуванням того, що Комітет з когенерації, заснований Комісією, ще остаточно не погодив керівні принципи, були заморожені відповідні заходи і законодавчі процедури на національному рівні. Незважаючи на встановлення опорних показників, існує ще чимало проблем, що обумовлюють повільне виконання даної директиви. В 2007 р. ЄС прийняв контрольні показники для цілей оцінки енергоефективності комбінованого виробництва електроенергії і тепла. Цей захід сприятиме реалізації директиви про когенерацію від 2004 року.

Стратегія ЄС у галузі викидів CO₂, що утворюються при експлуатації легкового автотранспорту, ґрунтується на трьох основних принципах:

- так звані "самостійні зобов'язання" або "добровільні угоди" автомобілебудівників;
- інформування споживачів за допомогою маркування відомостями про викиди CO₂;
- оподаткування, що диференціюється за обсягом викидів CO₂.

У 1998 р. об'єднання виробників та імпортерів автомобілів в Європі за погодженням з Європейською комісією зобов'язалися скоротити усереднений за обсягом продажів дозволений обсяг викидів CO₂ для нових автомобілів. Мета такого самостійного зобов'язання галузі полягає у зменшенні величини усереднених за об'ємом продажів викидів CO₂ для нових автомобілів до 140 г/км у 2008 р. (Європейська асоціація автомобілебудівних компаній (ACEA)) або 2009 р. (Асоціація японських автомобілебудівних компаній (JAMA) та Асоціація корейських автомобілебудівних компаній (КАМА)). Ця мета досягнута головним чином за рахунок прийняття технічних заходів. Проведена силами об'єднань у 2004 р. оцінка ходу виконання поставленого завдання (СОМ(2006)463) [9] показала, що недостатнє зниження змусило Європейську комісію засумніватися в можливості досягнення цільового завдання на рівні 140 г/км.

У лютому 2007 р. Комісія прийняла комюніке з викладом нової комплексної стратегії щодо скорочення викидів двоокису вуглецю на нових автомобілях і мікроавтомобусах, що реалізуються на території ЄС. Нова стратегія і перегляд стандартів ЄС щодо якості палива ще більше підкреслюють рішучість Комісії забезпечити досягнення Євросоюзом своїх цільових показників щодо викидів парникових газів (ПГ) згідно з Кіотським протоколом та їх подальше перевищення. Стратегія дозволить ЄС досягти давню мету в частині обмеження середніх викидів CO₂ на нових автомобілях до 120 г/км до 2012 р., що приблизно на 25% нижче нинішніх рівнів.

Найбільша частина такого скорочення приблизно буде досягнута за рахунок вдосконалення технологій, більш широкого застосування біопалива та пропаганди більш плавної техніки водіння. За рахунок збільшення паливної ефективності переглянута стратегія дозволить забезпечити суттєву економію палива для водіїв. В інтересах заохочення конкуренції в автомобільній промисловості на основі паливної економічності, а не габаритів і потужності, Комісія пропонує заводам-виробникам підписати кодекс ефективної практики ЄС у сфері збуту і реклами автомобільної продукції.

У 1990-х роках у ряді держав-членів були розроблені маркування по паливній економічності / викидам CO₂ для автомобілів. У 1999 р. була прийнята директива 1999/94/ЄС [10], за якої всі держави-члени ЄС були зобов'язані постачати нові автомобілі маркуванням по паливній економічності / викидам CO₂, та встановила певні вимоги, покликані забезпечити послідовність маркування і його змісту. У маркуванні повинна зазначитися офіційна інформація про споживання пального (у літрах на 100 км) і офіційні відомості про питомий обсяг викидів CO₂ (в грамах на кілометр) для конкретного режиму експлуатації. У маркуванні також необхідно було згадувати про наявність безкоштовного керівництва щодо економії палива, констатувати, що CO₂ є основним парниковим газом, що викликає глобальне потепління, та інформувати споживача про те, що техніка водіння та інші фактори нетехнічного характеру також впливають на економію палива та обсяг викидів CO₂. Крім того, в директиві містилася вимога про підготовку та випуск керівництва щодо економії палива, інформа-

ційних плакатів для автосалонів, а також зазначення в відповідній рекламній літературі відомостей про споживання палива і викиди CO₂.

Третій елемент стратегії ЄС – оподаткування власників автомобілів, диференційоване за обсягом їх викидів CO₂ – є найменш проробленим. У липні 2005 р. комісія опублікувала пропозицію за директивою про оподаткування легкового автотранспорту (СОМ(2005)261) [11]. Дана пропозиція спрямована на забезпечення більшої уніфікації податків на купівлю автомобіля та реєстраційних зборів у державах-членах за рахунок поступового скасування реєстраційного збору протягом 5-10-річного періоду, повернення реєстраційного збору та податку на купівлю автомобіля споживачам, які постраждали внаслідок переміщення транспортних засобів між державами-членами, а також реструктуризації оподаткованої бази реєстраційних зборів і податків на купівлю автомобіля з повним або частковим відображенням у ній обсягу викидів CO₂. Основне природоохоронне обґрунтування зазначеної пропозиції полягало у введенні принципу "забруднювач платить" в області легкового автотранспорту та в реалізації третього компоненту стратегії ЄС в сфері викидів CO₂ від легкових автомобілів (СОМ (95) 689), який стосується фінансових інструментів. Однак пропонуване поступове скасування реєстраційного збору утруднює розробку системи оподаткування автомобілів на основі викидів CO₂, яка б ефективно впливала на поведінку споживачів при купівлі автомобіля [1, с. 115-116].

З усіх механізмів гнучкості Кіотського протоколу лише спільне здійснення не отримало практичного застосування в рамках забезпечення енергоефективності. Свою чергою Механізм чистого розвитку (МЧР), викладений у ст. 12 Кіотського Протоколу і в Маракешській угоді (2001 р.), представляє собою заснований на здійсненні проектів інструмент, який дозволяє державним і приватним організаціям інвестувати кошти в діяльність щодо зниження викидів ПГ в країнах, що розвиваються і заробляти кредити за зменшення забруднення, які згодом можуть застосовуватися для заліку в рахунок їх власних викидів ПГ або реалізовуватися на відкритому ринку. Проекти МЧР переслідують подвійну мету сприяння сталому розвитку приймаючої країни. У світовому масштабі тільки 2% з усіх зареєстрованих в цій сфері проектів відносяться до енергоефективності (11 з 547 проектів) [12]. У регіоні з 13 країн, які мають право на користування такими проектами, тільки в трьох з них є зареєстровані проекти МЧР: три в Молдові, два у Вірменії і один в Монголії. Торгівля викидами зчинила серйозний вплив на скорочення викидів і є на сьогоднішній день найбільшою програмою в Європі. У ЄС в рамках європейської Системи торгівлі викидами (EU's CO₂ emissions trading system, ETS, СТВ ЄС) обсяг викидів CO₂ від великих європейських виробництв був спочатку обмежений на рівні 2,2 гігатонн на рік. Підхід, що передбачає обмеження викидів і торгівлю квотами на них, втілений у СТВ ЄС, передбачає встановлення загального обмеження, або максимально допустимої кількості викидів на період дотримання. Дія поширена на ряд енергоємних галузей. Для компаній, що в них функціонують, встановлюються допустимі кількості, які представляють собою їх цільовий показник або обмеження на період дотримання. Кількість дозволених викидів, виділених кожному об'єкту на будь-який даний період, визначається в документі, іменованому Національний план розподілу викидів. У тих випадках, коли викиди з об'єкта виявляються нижче встановленого для нього обмеження, то у нього з'являються дозволені викиди для реалізації; в іншому випадку об'єкт повинен придбати

дозволені викиди у компаній, які перевищили свої цільові показники щодо скорочення викидів. На компанії, що перевищили свій цільовий показник, накладатиметься штраф у розмірі 40 євро за викид кожної зайвої тонни CO₂, який на другому етапі системи виріс до 100 євро.

EU ETS офіційно розпочався 1 січня 2005 р. і складається з першого етапу протягом 2005-2007 рр. і наступних 5-річних періодів, в рамках другого етапу – 2008-2012 рр. збігшись з періодами дотримання Кіотського протоколу. Третій торговий період розпочався у січні 2013 р. і буде охоплювати період до грудня 2020 р. Перший і другий етап охоплювали тільки викиди CO₂, на третьому етапі долучили також інші додаткові парникові гази (*закис азоту і перфторвуглевод*) [13, с. 13]. Директива зв'язування ЄС 2004/101/ЄС ввела кредити механізмів чистого розвитку і спільного здійснення в систему EU ETS.

В 2012 р. згідно з Директивою 2008/101/ЄС [14] до системи ЄС була включена авіаційна галузь. Усі авіаоператори, що літають в аеропорти ЄС, будуть включені до EU ETS. Це викликало незгоду з такою політикою з боку цілого ряду третіх держав, оскільки їхні літаки літали до держав-членів ЄС, і відповідно критерії з емісії ЄС почали поширюватися і на них. ЄС стверджував, що у відсутність глобальної угоди з викидів авіакомпаній, він був змушений піти вперед у власній схемі, яка включила пункт для інших країн з "аналогічними заходами". Загалом 43 авіаоператори України (в тому числі компанії з перевезення вантажів) підпадають під дію Директиви 2008/101/ЄС. В результаті, застосування системи з 2012 р. було поширено на польоти усередині країн і між країнами, які беруть участь у EU ETS, а щодо країн, які не беруть участь в системі протягом 2013 р. тривають переговори про досягнення угоди про глобальних механізмів для розв'язання проблеми авіаційної емісії, і на них її дія поки не поширена [15]. Поступово EU ETS стає глобальною системою, охоплюючи окрім держав-членів Європейського економічного простору від 2015 р. також і *Австралійську схему торгівлі* квотами.

Проекти у сфері енергоефективності можуть здійснюватися як з боку попиту, так і з боку пропозиції енергосистем. Що стосується діяльності щодо скорочення викидів ПГ, то енергоефективність з боку пропозиції являє собою впровадження більш енергоефективних технологій генерації та виробництва, яка може передбачати елементи переходу на інші види палива. Енергоефективність з боку попиту означає удосконалення технологій кінцевого застосування та поліпшення теплозахисту будівель і контролю споживання енергії в них.

У рамках такої системи торгівлі викидами, як СТВ ЄС, допустимі норми викидів встановлюються виходячи з прямих викидів на об'єкті, незалежно від того, чи пов'язані вони з технологічними процесами або спалюванням. При встановленні вартості прямих викидів CO₂ скорочення таких викидів за рахунок прийняття заходів у галузі енергоефективності приносить пряму економію підприємству. Так, наприклад, здійснення заходів щодо рекуперації тепловтра на паперовій фабриці обумовлює пряме скорочення споживання вугілля, а, отже, і викидів CO₂ від вугілля. Внаслідок цього внутрішня норма прибутку проекту істотно зростає. Непряма економія відбувається в промислових ланках ланцюжку енергопостачання в результаті скорочення видобутку, переробки і транспортування енергосистем. СТВ ЄС обумовлює підвищення тарифів на електроенергію через додаткових витрат, вироблених ТЕС. Електричні компанії переносять такі витрати на своїх кінцевих споживачів, в результаті чого підвищуються тарифи на електроенергію.

З урахуванням того, що електроенергетика є одним з секторів з найвищим обсягом викидів CO₂, завжди очікувалося, що СТВ ЄС буде робити істотний вплив на ціну електроенергії. Згідно з нещодавно опублікованим дослідженням МЕА, функціонування СТВ ЄС безпосередньо позначиться на операційних витратах електростанцій. У дослідженні зроблено припущення про те, що якщо ціни на дозволені викиди досягнуть 20 євро за тонну, може відбутися зміна конкурентоспроможності газових та вугільних ТЕС. Якщо ж ціни на дозволені викиди будуть як і раніше нижче вказаного рівня, то, за прогнозом Агентства, це практично ніяк не вплине на вугільні ТЕС. Однак якщо ціни набагато перевищать позначку в 20 євро, генеруючі компанії цілком можуть вважати більш економічним будівництво нових потужностей на парогазових установках, ніж подальшу експлуатацію існуючих вугільних ТЕС. На практиці на першій стадії пікова ціна у 30 євро була в квітні 2006 р., після цього в результаті торгів ціна впала до 1,2 євро за тонну в березні 2007 р., і знизилася до 0.10 євро у вересні 2007 р. та протягом 2007 р. впала майже до нуля [16]. На другій фазі ціна спочатку збільшилася до 20 євро у першій половині 2008 р., але в першій половині 2009 р. знов впала до 13 євро за тону, падіння продовжилось до 6,67 євро у грудні 2012 р. та наприкінці січня 2013 р. ціна впала ще до 2,81 євро.

З часу саміту в Евіані у 2003 р., лідери країн G8 визнали, що енергоефективність є однією з ключових областей для діяльності Групи восьми, і в 2005 р. в Гленігліс прийняли конкретний план дій в галузі енергоефективності. На самітах у Санкт-Петербурзі (2006) і в Хайлігендаммі (2007) були підтверджені зобов'язання, прийняті в Гленігліс, і підкреслено необхідність посилення енергоефективності та енергозбереження [11, с. 4].

Відповідно до Протоколу до ДЕХ з питань енергетичної ефективності та відповідних екологічних аспектів (ПЕЕСЕА) [17], його сторони зобов'язуються, зокрема, "заохочувати здійснення нових підходів і методів фінансування інвестицій у підвищення енергетичної ефективності і в пов'язану з енергетикою охорону навколишнього середовища, таких як домовленості про спільні підприємства між споживачами енергії і зовнішніми інвесторами" (ст. 6 (1) ПЕЕСЕА). В рамках виконання своїх зобов'язань за ПЕЕСЕА застосовується механізм фінансування третіми сторонами. Концепція фінансування третіми сторонами все більшою мірою пропагується в якості важливого методу фінансування проектів енергоефективності та проектів у галузі відновлюваних джерел енергії. Суттєвих відмінностей застосування практики фінансування третіми сторонами між проектами підвищення енергоефективності та проектами з ВДЕ немає. Методи фінансування третіми сторонами часто поєднують в собі як технічні, так і фінансові інструменти, забезпечуючи таким чином фінансову підтримку для найбільш прийнятних технічних рішень з метою успішної реалізації проектів.

Однією з головних проблем залишається фінансування заходів щодо поліпшення показників енергоефективності. Незважаючи на можливість отримання допомоги з боку різних міжнародних механізмів та фондів, багато країн з перехідною економікою зазнають труднощів з асигнуванням достатніх фінансових ресурсів на підвищення енергоефективності. Механізми гнучкості, розроблені в контексті зміни клімату, забезпечують певні можливості, але на сьогоднішній день вони не змогли забезпечити фінансування багатьох проектів у галузі енергоефективності і, отже, не виправдали сподівань, які на них очікувань. Партнерства між державними і приватними структурами, створені за підтримки різних

міжнародних організацій, також відіграють важливу каталітичну роль у залученні фінансування для проектів підвищення енергоефективності; подібні схеми реалізуються з ініціативи ЄБРР, Світового банку і планується їх здійснення в рамках ЄЕК ООН [1, с. 18].

Таким чином, питання енергоефективності знаходиться зараз в процесі формування комплексних засад свого міжнародно-правового регулювання. Наразі, воно є дуже фрагментованим по системах різних міжнародних організацій та конвенційних механізмів. В той же час, можна побачити вже певні риси структурності, які будуть втілені в рамках ЄС та ДЄХ. Самі, по собі заходи з енергоефективності вважаються частиною ініціатив в боротьбі зі змінами клімату (зобов'язання, в рамках Кіотського протоколу (1997 р.) та безпеки постачання.

Список використаних джерел:

1. Обеспечение энергоэффективности. Развитие энергетической политики, задачи и возможности. – Брюссель: Секретариат Энергетической Хартии, 2007. – 245 с.
2. Доклад Комиссии по устойчивому развитию о работе ее четырнадцатой сессии (22 апреля 2005 года и 1-12 мая 2006 года). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=E/CN.17/2006/15\(SUPP\)&referer=http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1123&Lang=R](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=E/CN.17/2006/15(SUPP)&referer=http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1123&Lang=R).
3. IEA, Energy Technology Perspectives. – Paris: OECD, 2012. – 343 p.
4. Directive 2002/91/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 on the energy performance of buildings // OJ. – L 1. – 4.1.2003. – P. 65-71.
5. COM(2001)226 final, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the energy performance of buildings (presented by the Commission)11.5.2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://remodece.isr.uc.pt/links/com_2001_226.pdf.
6. IEA, Light's Labour's Lost, Policies for Energy-efficient Lighting. – Paris: OECD, 2006. – 561 p.

С. Белоцкий, канд. юрид. наук, ассист.
КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

ОСНОВЫ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ В ПРАКТИКЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

В статье исследуется современное состояние международно-правового регулирования энергоэффективности. Установлено, что международно-правовые нормы там имеют преимущественно рекомендательный характер. Рассмотрены акты приняты в рамках ДЭХ, ЕС, МЭА, G8. Выявленные проблемы имплементации их норм в национальное право.

Ключевые слова: энергоэффективность, Договор к Энергетической Хартии, международно-правовое регулирование экологически ориентированной энергетики, право ЕС.

S. Bilotsky, PhD, Assistant Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LEGAL REGULATION ENERGY EFFICIENCY IN THE PRACTICE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

The paper examines the current state of international legal regulation of energy efficiency. The character of the international legal norms is defined as mainly advisory. The Acts adopted under the ECT, the European Union, IEA, G8 are considered. The problems of implementing of their provisions into national law are identified.

Keywords: energy efficiency, the Energy Charter Treaty, international legal regulation of environmentally oriented energy, EU law.

7. Directive 2009/125/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for the setting of ecodesign requirements for energy-related products (Text with EEA relevance) // OJ. – L 285. – 31.10.2009. – P. 10-35.

8. Directive 2004/8/EC of the European Parliament and of the Council of 11 February 2004 on the promotion of cogeneration based on a useful heat demand in the internal energy market and amending Directive 92/42/EEC // OJ. – L 52. – 21.2.2004. – P. 50-60.

9. Implementing the Community Strategy to Reduce CO2 Emissions from Cars: Sixth annual Communication on the effectiveness of the strategy. EC(2006)1078. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0463en01.pdf.

10. Directive 1999/94/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 relating to the availability of consumer information on fuel economy and CO2 emissions in respect of the marketing of new passenger cars // OJ. – L 12. – 18.1.2000. – P. 16-23.

11. Proposal for a Council Directive on passenger car related taxes (presented by the Commission) {SEC(2005) 809}. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0261:FIN:en:PDF>.

12. CDM Project Search. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cdm.unfccc.int/Projects/projsearch.html>.

13. The Impact of CO2 Reduction Measures on Energy Trade. – Brussels: Energy Charter Secretariat, 2006. – 44 p.

14. Directive 2008/101/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 amending Directive 2003/87/EC so as to include aviation activities in the scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community (Text with EEA relevance) // OJ. – L 8. – 13.1.2009. – P. 3-21.

15. The EU emissions trading system (EU ETS). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/index_en.htm.

16. Caney S., Hepburn C. Carbon Trading: Unethical, Unjust and Ineffective? / S. Caney, C. Hepburn // Royal Institute of Philosophy. – Supplement 69. – 2011. – P. 201-234. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ccep.ac.uk/Publications/Working-papers/Papers/50-59/WP59_carbon-trading-caney-hepburn.pdf.

17. Договор к Энергетической Хартии и связанные с ним документы. – Брюссель: Секретариат Энергетической Хартии, 2004. – 245 с.

Надійшла до редколегії 23.12.13

Наукове видання

ВІСНИК

КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Випуск 2(41)

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

Формат 60x84^{1/8}. Ум. друк. арк. 6,6. Наклад 300. Зам. № 213-6717.
Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № MB1.
Підписано до друку 23.09.13

Видавець і виготовлювач
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
01601, Київ, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43
☎ (38044) 239 3222; (38044) 239 3172; тел./факс (38044) 239 3128
e-mail: vpc@univ.kiev.ua
http: vpc.univ.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02